

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

**«ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУДЕГІ
ИННОВАЦИЯЛЫҚ БАҒЫТТАР»
атты республикалық
ғылыми-практикалық конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ**

4-5 ақпан 2016 ж.

Алматы 2016

Тасырова Қ.Н. Биологиялық есептерді шығаруға үйрету	192
Тогайбаева Д.Т. Математика сабағында дидактикалық стратегияларды қолдану	194
Чинасилова Б.Д. Жаңа оқыту арқылы құзыретті тұлға қалыптастыру	195

III Тілдерді оқыту тиімділігін арттыру жолдары мен тәсілдері

Абдрахманова М.Е. Мониторинг знаний учащихся, как критерии обучения по предметам филологии	
Айдаболова Р.У. Сабақта оқушылардың таным белсенділігін арттыру	197
Айтжанова С.С., Лисова Қ.Ә. Сабақта мәтінмен жұмыс істеудің тиімді жолдары	202
Амирова М.Ж. Тілді меңгеруде студенттердің өздік жұмысының алатын орны	204
Әділханова Ж.С., Ибраимова Ж.Т. Тілді меңгеруде этнолингвистиканың маңызы	206
Әділханова Ж.С., Ибраимова Ж.Т. Оқу материалдарын тиімді игерту	208
Әміров Ә.Ж., Бисенбаев А.Қ. Терминологияны оқытуда қолданылатын кейбір әдіс-тәсілдер	209
Байкулова Л.Т. Связь методики русского языка с другими науками	211
Баймуханова Б.Қ. Ағылшын тілі пәні арқылы оқушылардың танымдық қабілеттерін дамыту	214
Боқаева Б.Б. Қазақ тілі және халықтық педагогика	218
Бөлекбаева Н.И., Татиева С.С., Қазезова А.М. Тілді модуль арқылы үйретуде ақпараттық технологияларға негізделген құралдарды ұтымды қолдану	220
Бұқабаева Ж.А., Байкулова Л.Т. Применение игровых технологий на уроках русского языка	223
Заурбекова Г. Топпен оқытудағы тиімділіктер жайлы	224
Ибраимова Ж.Т., Әділханова Ж.С. Қазақ диаспорасы өкілдеріне қазақ тілін оқытудың кейбір ерекшеліктері	225
Ибраимова Ж.Т., Әділханова Ж.С. Тест талсырмаларын әзірлеу әдістері	227
Илшібаева Т.И., Искакова С.М. Приемы инновационных технологий на уроках русского языка и литературы	228
Иминова З.А. Қазақ тілін мемлекеттік тіл мәртебесінде өзгетілді дәрісханада оқытудың мақсаты	231
Какишева Г.Ж., Абдуллаева Ж.Т. Специфика обучения артикуляции русского языка в иностранной аудитории	233
Кутумова Э. Коммуникация үдерісіндегі сөз және оның жасалуы	235
Қадырқұлов Қ.Ш. Қазақ тіліндегі буын алмасу үдерісін оқытудың кейбір ерекшеліктері	236
Қасымбек В.Қ. Компьютерлік технологияларды ағылшын тілі сабағында тиімді пайдалану	239
Қыдырбаева Ф.Н. Қазақ тілі сабақтарында ақпараттық – коммуникативті технологияны қолдану тиімділігі	240
Мәтбек Н.Қ. Сатылай кешенді талдау технологиясын қазақ тілі мен әдебиеті пәндерінде қолданудың тиімділігі	242
Мәтбек Н.Қ. Тыңдаушыларға қазақ тілі пәнінен күрделі тақырыптарды меңгерудің ұтымды жолдары	244
Мәтбек Н.Қ. Шетелдік тыңдаушыларға қазақ тілін оқытудың ерекшеліктері	247
Нусипбаева М.Б. Использование интерактивных методов при изучении рода имени существительного....	249
Өмірбекова Р.Қ., Жұмағұлова А.Ж. Коммуникативтік білім беруді жеке тұлғаға бағыттап оқыту принциптері.....	252
Саденова А., Арыстанбекова Қ. Уәждемелік (мотивация): тіл меңгерудегі маңыздылығы.....	255
Сапаева Г.Е., Тілеужанова Г.Т., Тастемирова Г.А. Қазақ тілі сабағында жаңа технологияларды пайдалану	258
Sirgebayeva S., Kydyrbay K., Kyrykbayeva Zh. Problems in teaching reading	259
Тастемирова Г.А., Тілеужанова Г.Т., Сапаева Г.Е. Мәтін арқылы тілді дамытудың тиімділігі.....	261
Татиева С.С., Бөлекбаева Н.И., Қазезова А.М. Сойлеу тілдің орынддылығы мен тазалығы	263
Тілеужанова Г.Т., Тастемирова Г.А., Сапаева Г.Е. Қазақ тілін оқытудың бастапқы сатысында тыңдаушыларды ауызша сойлеуге үйретудің жолдары	265
Тойғанбекова Л.Ш., Құрманқожа Г. Мемлекеттік тілді оқытудың жолдары	267
Тойғанбекова М.Ш., Сұлтанова Б.М. Қазақ тілін үйретудің инновациялық оқыту әдістері	268
Уразова Г.А. Сабақта оқушыларды шығармашылыққа баулу	271
Хмелевская В.П. Инновационная деятельность в обучении английскому языку	273
Шанбаева Ұ.С., Ибраимова Ж.Т. Қазақ, парсы тілдеріндегі зат есімнің жіктелуі	276

5. Абдразахова Ф.Ж. Қазақ тілін шетелдік студенттерге жазылым әрекеті арқылы үйрету әдістемесі (жоғары оқу орындарының филология факультетіне арналған): пед.ғыл.канд. авторефераты, Алматы, 2003, 29 б.

6. Нұрғали С. Жоғары оқу орындарында қазақ тілі үстеулерін айтылым әрекеті арқылы оқыту әдістемесі (заң факультеті орыс бөлімінің жалғастырушы топтар үшін):

7. Құрманбаева Ш.Қ. Қазақ тілін мемлекеттік қызметшілерге жеделдете оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері: пед.ғыл.докт. авторефераты, Алматы, 2009, 44 б.

УӘЖДЕМЕЛІК (МОТИВАЦИЯ): ТІЛ МЕНҒЕРУДЕГІ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Саденова А., Арыстанбекова Қ.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Тіл менгеру дегеніміз – тіл үйренушілердің коммуникативтік міндетті шеше алуы. Ал сөйлеудің нормальдылығы дегеніміз – қажетті тұлғаны қолдана білуі – бұл менгерудің аралық міндеті. Тіл менгерту уәжділігі тіл үйренудегі негізгі мәселелердің бірі болып табылады. Сөйлеу үдерісін жүргізудің маңызды түрткіжайты деп тіл менгерудің уәжділігін айтуға болады. Психологтар мен лингвистер тіл үйренушілердің нәтижелі тілді менгеруі осы уәждемелікке байланысты екенін айтады [1]. Бұл түсінікті жағдай, яғни уәждемелік тілді менгеру құндылығын және қажеттілігін, елдің тілін, мәдениетін менгеруге деген шығармашылық қатынасын, белгісіз нәрсені білуге ұмтылу ғана емес, оған өз өмірінен орын табуды мойындауды білдіреді.

Тіл менгерудің бастанқы деңгейінде жалпы өмірдегі құбылыстарға жақын, айналадағы өмірге қатысты үлгі-диалогтар берілуі керек, сол үлгі бойынша тіл үйренушінің өзінің диалогтық сөйлеуі дамиды. Төменгі деңгейде диалогтық сөйлеуді тудыратын неғұрлым қарапайым, әрі құрылымы, тілдік бірліктері жеңіл жағдаяттар, тапсырмалар басымырақ болуы керек. Сонда тіл үйренуші дайын диалогты жаттап қиналмай, өз іс-әрекетінен қысқа әрі жеңіл туындаған диалогтарды айтады.

Тіл менгеру уәжділігі туралы сұрақты шешу уәжділіктің психологиялық негізі қарастырылғанда мүмкін болды. И.А. Зимняяның сөзі бойынша, «уәж – бұл сөйлеу әрекетінің сипатын түсіндіретін, яғни сөйлеушінің тыңдаушыға әсер ету формасын жоспарлай отырып, коммуникативтік дітін, дітті қандай мақсатты қоздейтінін білдіруі» [2].

Тіл менгеру жағы бойынша уәжділіктің психологиялық сұрақтары Г.М.Кучинский [3], Б.Ф. Ломов [4] және тағы басқалардың еңбектерінде қарастырылды. Шетелдік еңбектерде сондай-ақ шет тілін менгерудегі шетелдік авторлар уәжділіктің рөліне үлкен көңіл бөлді [5].

Уәжділік деп тілді терең менгеруге тіл үйренушінің сөйлеу әрекетін дамыту, менгерту қызметіне бағытталған түрткі жүйесін түсінуге болады. Мұндай уәждемелік тілді менгерудің жоғары нәтижесі үшін ең қолайлы жағдай болып келеді. Уәждемеліктің сыртқы және ішкі түрі бар. Сыртқы уәждемелік қоршаған ортаға (айналасы, оқу тобы, ата-ана) байланысты. Ішкі уәждемелікке үйреніп жүрген тіл елінің тарихы, дәстүрі, мәдениеті туралы ақпараттың маңыздылығы себепші болады. Мұндай ақпаратқа қызығушылық – тіл менгеру үдерісін үнемі қолдап отыратын күш.

Тіл менгеруде сөйлеу әрекетін, сөз-ойлау әрекетін ұйымдастыру үшін уәждемеліктің түрлерін (типтерін) білу қажет. Тіл менгеру уәжділігі сыртқы уәжбен және ішкі уәжбен анықталады. Борыш-міндет, міндеттеме уәждері (кең әлеуметтік уәждер), бағалау уәжі, жеке тұлғаның жетістігі (тар әлеуметтік уәждер), оқуға ынтасы жоқ болу (болымсыз уәждер) сияқты сыртқы уәждер тіл менгерту материалдарының мазмұнымен байланысты болмайды. Танымдық әрекет уәждері, тіл менгерту мазмұнына қызығушылық (танымдық уәждер), әрекетті игерудің ортақ қабілеттілік уәжі және т.б. сияқты ішкі уәждер керісіншесі, тіл менгеру материалдарының мазмұнымен байланысты болып келеді.

Уәждемелік – жеке адамның әрекеттері мен істерінің ішкі қозғаушы күші. Уәждемелік көзі нысанды факторлар болып табылады. Нысанды факторларға тілді үйренуді қолдану қажеттілігі, үйреніп жүрген тілінде бар ақпаратты алуға қол жеткізу, сол тілдегі халықпен байланыс кезіндегі аралық тілдің рөлін түсіну жатады.

Лингвистикалық әдебиеттерде уәждемеліктің мынадай екі түрі бар деп көрсетіледі: нақты (кіші бағыттағы, кәсіби, инструментальдық) және әмбебап (интегралдық).

Тіл менгеруде тіл үйренушіде уәждеме, қажеттілік, қызығушылық болмаса, уәждемелік тіл менгерудің толық бағдарламасын іске асырудың құралы бола алмайды. Ол үшін адам іштей оқу үдерісінде қойылатын міндеттерді қабылдауы керек және оны іске асыру үшін өзі оны орындау жолын іздестіруі тиіс. Сондықтан тіл үйренушінің шығармашылық белсенділігін дамыту – тіл менгерудегі уәждеме тудырудың бірден-бір жолы. Өзіне бұрын мәлім емес деректерді игеру үшін қарама-қайшылыққа құрылған проблемалық сойысу жағдаятының орны ерекше. Мұндай ойланп-

тану және санасында қорыту тек қана белгілі бір мәселелік тапсырмаларды шешу талабын туындайды. Ал уәждемелігі жан-жақты тіл үйренушілер алдарына бір ғана мақсат емес, үшк те сәбекті талан ететін бірнеше мақсат қояды. Тілді меңгеру – елді, ұлтты білудің, сол халықтың мәдениетін білудің кілті ретінде қарастырылады. Тіл үйренушілер үшін кейде үйреніп, оқын жүрген тілінің мәртебесі ана тілі сияқты жоғары болуы мүмкін. Тілді осы тұрғыда уәждемеліктің жан-жақты тині бар тіл үйренушілердің әлемді көруі, тануы өзгере бастайды, олар екі мәдениеттегі, екі тілдің ортақ, өзгешелікті басқаша салыстырып, бағалай бастайды.

Уәждемеліктің жан-жақты типі ересек мамандарда көбірек байқалады. Себебі олардың жұмысы да екінші тілге байланысты. Сондықтан олардың мүдделері көп, олар әрқашан өздерінің уәждемесін жоғары деңгейде ұстайды: көркем әдебиеттер оқиды, фильмдер көреді, аударма жұмысымен айналысады, сол тілдегі халықтың өкілдерімен жиі тілдеседі, сөйлеседі, олармен тақырыптарды талқылайды. Осындай уәждемедегі жан-жақты адамдардың көпшілігі тек оқулық қана емес, әртүрлі анықтамалықты, грамматикалық анықтамалықты, сөздікті, нұсқаулықтарды, өз бетінше меңгеруі арналған әртүрлі тілдік бағдарламаларды қажет етеді.

Жан-жақты уәждеме типіндегі тіл үйренушілер әзірге өздерінің коммуникативтік құзреттіліктерін стихиялы түрде қалыптастырып келеді. Бір өкініштісі, қазіргі заманғы оқулықтар тіл үйренушінің, ө бстінше тұрмақ, оқытушы көмегімен де бұл оқулықтарды пайдалану қиындап кетті.

Жоғарыда аталған екі уәждемені салыстыратын болсақ, жан-жақты уәждеме нақты уәждемеге қарағанда екінші тілді саналы меңгертумен қамтамасыз етеді. Үйреніп жатқан тілде сөйлеушілердің деңгейіне жету үшін жан-жақты уәждеме керек. Екінші тілді меңгерушінің коммуникативтік құзыреттілігі керісінше нақты уәждеменің негізінде жақсырақ қалыптасуы мүмкін. Адамда қатысым жағдаятына байланысты көрінетін бір мезгілде уәждеменің екі типі де болуы мүмкін.

Ересектер екінші тілді мақсатты түрде оқиды. Өздерін қандай нәтиже қанағаттандыратынын біледі. Сондықтан олар үшін нақты және жан-жақты уәждеме – күткен нәтиже уәждемелері. Тіл үйренушілер уәждемесін анықтау қиын. Оларда негізінен уәждеменің үшінші түрі – оқу уәждемесі болады. Оқу уәждемесінен нақты және жан-жақты уәждемелерінің айырмашылықтары оқу уәждемесінде өзбетіншелік, тұрақтылық болмайды. Ол кенеттен пайда болуы мүмкін, тез сонуы мүмкін. Егер оларға оқу уәждемесі қосылса, нақты және жан-жақты уәждемелерінің нәтижелігі артп түседі.

Уәждемелік – көпқырлы. Өзгетілді мәдени феномен ретінде меңгерту жүйесінде бірінші кезекте тәрбиелік, танымдық, дамытушылық әрекетке уәжділікті қолдану құралдары маңызды. Уәжділіктің жалпы құрылымында меңгерту әрекетін анықтайтын және оған қатынасын қалыптастыратын негізгі уәж маңызды болып табылады. Бұл танымдық уәжі, яғни оның негізін танымдық тұрақты талпыныс құрайды. Сөйлеуге меңгерудің нақты мақсатына жету үшін жеке уәждер әсерімен шешілетін жеке міндеттер жүзеге асыру керек. Тіл меңгерудегі танымдық уәждер былай таптастырылады: үйреніп жатқан тіліне деген қызығушылықты (тілдік құбылыстарды талдаудың уәжін қалыптастыруға мүмкіндік жасайды), тілді үйретудің мазмұнымен және формасы бойынша лингвистикалық ойлау қабілетінің дамуын; тілді ақпарат алмасу құралы ретінде қолдану мүмкіндігін, соның көмегімен білім алу, мәдениетті, тарихты зерттеу, үйреніп жатқан тілдің елі туралы және дамуын зерттеу, тіл үйренушінің білім деңгейінің кеңеюі танымдық әрекеттің қажетті құралы ретінде ойлау, қабылдау, түсіну және материалды меңгеру сияқты деген қатынасын қалыптастыратын уәждер.

Тілді меңгеруге үйрету жеке тұлғалардың диалог арқылы қатынас түрінде өтеді, коммуникативтік оқыту кезіндегі инофонның жеке тұлғалық қасиетін есепке алу маңызды болмақ. Жоғарыда аталған факторлар есепке алынбаса тіл үйренушілердің сөйлеу әрекеті олардың шынайы сезімінен, ойынан, қызығушылықтан айырылады, яғни сөйлеу әрекетіне күш беруші козі жоғалады. Әсіресе жеке тұлғалық қасиетті есепке алу жағдаяттың коммуникативтік уәждемесінің пайда болуына әкеледі, яғни тіл үйренушінің шынайы тілдесуге қатысуын қамтамасыз етеді. Коммуникативтік уәждемені түсіруді қамтамасыз ететін жеке тұлғаның жеке қасиеттерінің көптірінің бірі тіл үйренушінің жеке тұлға ретіндегі алты әдістемелік қасиеттер болып табылады. Олар: әрекет мәнмәтіні; жеке тәжірибесі; қызығушылық, бейімділік аялары; эмоциялы-сезімді аясы; әлемтану; топтағы тіл үйренушінің мәртебесі. Бұның бәрі тіл үйренушіні тіл үйренуге итермелейді.

Тілді меңгерудегі оның танымдық қызметіндегі жетістігі тілдік түсініктің қалыптасуына мүмкіндік жасайды; тілді меңгерудегі өзінің танымдық уәжін қанағаттандыру, онымен үздіксіз тұрақты жұмыс жасау, уәждемені қалыптастырады; тілді белгілі бір ақпарат алу үшін қолдану (журнал, газет, түсіндірме сөздік тағы басқа оқу) тіл үйренушінің танымдық қызметін арттырады, сонымен бірге тілді өзі тіл үйренушілердің жалпы танымдық қызметін күшейтеді, сондай-ақ, тілді үйрену уәжділігін жоғарылатады. Шет тілді меңгеру уәждемелігін зерттеушілер тіл үйренушілердің

жеке қажеттіліктерінің дамуын ессіңке ала отырып, уәждемелердің мынадай бірнеше түрін бөліп көрсетеді: 1) қарым-қатынасқа қажетті коммуникативтік уәждемелік; 2) тілдік құбылысты тануға негізделген линво-танымдық уәждемелік; 3) тіл үйренушінің эмоционалды қызығушылығы мен тақырыбына байланысты елтанымдық уәжділік. Ауызша сөйлеу сөйлеу әрекетінің бастапқы түрі болып табылады; тілді шет тілі ретінде меңгеруде елтанымдық сипаты маңызды болады. Бұның бәрі тіл меңгертуге «толық коммуникативтік-уәждемелік сипат» береді. Тіл үйренушінің шынайы мүмкіндіктері мен қызығушылықтары арасындағы байланыстылық жағымды уәждеменің қалыптасуына мүмкіндік жасайды. Тілді меңгеруге деген ынталылық тіл үйренушінің тіл үйренуге деген талпынысының көрсеткіші, яғни уәжділік. Уәжділіктің бір белгісі – стимул болатындығы. Оған сырттан ықпал ететін фактор – ұтымды ұйымдастырылған тілдік жағдаят. Адамның сөйлеуге мүдделілігін туғызуга тілдік жағдаят ықпал етсе, тілдік әрекет жасауға түрткі – ынта болып табылады.

Тіл үйренушілердің тілдік қатынас барысында әлеуметтену мүмкіндігіне себеп болатын тіл меңгерудің мынадай уәждері анықталды:

1) тілдік қатынас жасауға үйрететін тілдік жағдаятты табиғи жағдаймен үйлестіріп, тартымдылығын арттыру – қызықтыру.

2) тіл үйренушілерді қызығушылық байқататындай тақырыптар мен тапсырмалар арқылы тілдік қатынас жасауға бағыттау – ықыластандыру.

3) тіл үйренушінің тілдік қатынас жасауды меңгеру нәтижесінде қоғамдық ортаға ену мүддесін қолдау – ниеттендіру.

Бұл ұсынылған уәждердің диалог құрып, тілдік жағдаят жасау арқылы қазақ тілін екінші немесе шет тілі ретінде барлық деңгей барысында тіл үйренушіге меңгерту үшін тиімді деп танылып отыруының себебі: келешектен үміт күткен әр адамның болмысында басқалармен араласуға деген ұмтылыс, тілдік қатынасқа түсу арқылы тіл табысуға деген қажеттілік, өмірде өз орнын иемденуге деген ниет жатады. Жүйелілік талабымен іріктелген тіл меңгерудегі диалогтардың игерілуі барысында сөйлесім әрекеттері толық қамтылады. Олардың әрқайсысы бойынша тапсырмаларды орындау үшін тіл үйренушілер тек мазмұндық жағынан емес, ұйымдастырылу тәртібіне де қызығушылық байқатады, бұл олардың тілдік қатынасты меңгеруге деген ынтасын арттырады.

Психологиялық қажеттілікті қолдайтын авторлар дәлелдемесі бойынша қарым-қатынас жасау құрылымында негізгі үш құрамдас бөлікке назар аударылады. Олар: 1) аффективтік (эмоционалды), 2) когнитивтік (танымдық), 3) конотивтік (мінез-құлықтық) іс-әрекеттік. Осы мазмұндық және мінез-құлықтық әсерді ескеру тілдік қатынастың нәтижелілігіне ықпал ететіні дәлелденді. Тілдік қатынасқа түсу үшін диалогтардың, тілдік жағдаяттың тіл үйренуші үшін қызығушылық тудыратындай, аффективті формада ұйымдастырылғаны дұрыс. Ал тілді меңгеруге байланысты диалогтардың мазмұндық іріктеуден өткізу талаптарының ішінде тіл үйренушінің қабылдау деңгейіне сай келуі мен өмірлік қажеттілігін өтеуі басты назарға алынады. Бұл когнитивтік әсер ету мүмкіндігіне сай келеді. Осы аталған қарым-қатынас жасау құрылымының екі аспектісі дұрыс сақталған жағдайда ғана қатынас нәтижесі тиімді болып, болашақта да тіл үйренуші өз еркімен, өмірде кездескен жағдайға байланысты тілдесімді жүзеге асырады.

Қарастырылып отырған жұмыстағы тіл меңгерудегі уәждеме мәселесі бұл елтанымдық элементтерді диалогтармен нәтижелі байланыстыруға әкеледі, яғни ол тек қана коммуникативтік құрал ретінде ғана қатыспайды, сонымен бірге тіл үйренуші жаңа әрекетпен таныстырады. Мұндай тілді меңгеруді талдау тек қана практикалық, жаңы білім беру, дамитын және тәрбиелік міндеттерді шешіп қоймайды, сондай-ақ одан ары тіл меңгеруде диалогтар уәждемесін қолдану мен тудыру мүмкіндіктерін жасайды. Мұнда негізгі міндет – тіл иесінің және оның сөйлеу әрекетінің жүзеге асу ортасы – ел мәдениетінің ерекшелігін көрсететін тілдік бірліктерді диалогтарды меңгерту. Бұл үшін негізгі база тілді меңгерту тәжірибесіне диалогтар арқылы елтанымдық білімдер базасы кеңінен енгізілуі керек.

Елтанымдық бағыттағы диалогтарды біртіндеп, бірізділікпен кеңейту тілді меңгеруді күшейтуге жол ашады. Бұл міндеттерді нәтижелі және логикалық шешуге, аялық білімді кеңейтуге және тілді меңгерудің уәждемелік аспектісін күшейтуге мүмкіндік жасайды. Тілді меңгеру тәжірибесі тіл үйренушілердің тарихқа, мәдениетке өнерге, дәстүрге, ұлттың салтына, халықтың күнделікті өміріне қызығушылықтары уәждемені құрайтынын көрсетеді. Тілді меңгерту жүйесі алдында тіл үйренушілерді мәдени, мамандаған және жеке тіл иесі ретіндегі елдің өкілдерімен, басқа әлеуметтік дәстүрмен, қоғамдық және тілдік мәдениетпен қатынас жасауға дайындау міндеті тұрады. Тілді меңгеруде диалогтарды елтанымдық бағытта қолдану тіл меңгеру үдерісін уәждейтін жағдай жасайды, сондай-ақ тіл үйренушілердің танымдық әрекетінің аясын кеңейтуге және тереңдетуге мүмкіндік тудырады.

Әдебиеттер

1. Лесонтьев А.А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания. -М., 1969. -307с.
2. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. -М.: «Просвещение». 1984. -159с.
3. Кучинский Г.М. Психологический анализ содержания диалога при совместном решении мыслительной задачи // Проблемы общения в психологии. -М., «Наука». 1981.
4. Ломов Б.Ф. Общение как проблема общей психологии // Методологические проблемы социальной психологии. М., «Наука». 1975.
5. Пестровский А.В. Личность. Деятельность. Коллектив. - М.: «Политиздат». 1982. -255с.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

*Сапаева Г.Е., Тілеужанова Г.Т., Тастемирова Г.А.
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ*

Еліміздегі дүбірлі өзгерістер мен қайта жаңғырулар білім беру жүйесіне айтулы реформалар мен жаңа мақсаттар екелді. Білім стандартының жасалынуы, төл оқулықтарымыздың жазылып жатуы, оқу орындары мен білім ордаларын жашпай компьютерлендіру, инновациялық технологиядан іздену, білім мазмұнын байыту, әлемдік білім кеңістігіне ену мақсатындағы жұмыстар сол өзгерістің күші. Белсенді, жан-жақты дамыған, өзіне сенетін, кез келген жағдайлардан жол таба алатын, өз пікірін ұсына және қорғай алатын, шығармашыл жеке тұлға қалыптастыру, жас ұрпақтың дарынды, талантын ашу, еліміздегі білім беру жүйесінің маңызды талаптары мен міндеттеріне айналды. Қазіргі уақытта жаңа технология туралы көп айтылып жатыр. Кейбір оқу орындары электрондық кітаптар мен қашықтан оқытуды енгізіп, білім берудің көшін ілгерілетуде. Бірақ оның барлығы үстін шеберлігінсіз жүзеге аспайтыны мәлім.

Білім сапасының артуы ұстаздың жаңа технологияларды шебер қолдануымен тығыз байланысты екені дәлелденіп отыр. Жаңа педагогикалық технология – жаңа оқыту амалдары мен іс-әрекеттерінен ізденуді талап ететін, яғни, білім мен тәрбие берудегі ғылымның нәтижесіне қол жеткізіп, жаңа ізденістерді ұтымды пайдалану арқылы жоғары көрсеткіштерге жету дегенді білдіретін ұғым. Әдіскерлер бүгінде қолданылып жүрген мынандай технологияларды атап көрсетеді: Д.Б. Эльконин, В.В. Давыдов және Л.В. Занковтың «Дамыта оқыту» технологиясы, В.К. Дьяченконың «Ұжымдық оқыту тәсілі», «Оқу мен жазуда сыни тұрғыдан ойлау стратегиялары», «Оқытудың коммуникативтік әдісі»; М.М. Жанпейісованың «Модульдеп оқыту технологиясы», Ж.А. Қараевтың, Ә. Жүнісбектің және басқа да көптеген ғалымдардың технологиялары белсенді түрде қолданылуда.

Өзге тілді дәрісханаларда қазақ тілін оқытуда пайдаланылатын маңызды технологиялардың бірі – коммуникативтік технология болып табылады. Бұл технология өзінің тиімділігін іс жүзінде дәлелден, көптеген ұстаздардың тәжірибесінен орын алды. Коммуникативтік технологияда тілдік қарым-қатынас алдыңғы орынға шығарылады да, басқа жұмыстар осы бағдарға бағытталады, себебі технологияның негізгі міндеті тіл үйренушінің ауызша тілін жетілдіру, сөздік қорын молайту, қазіргі тіліне тән дыбыстарды дұрыс оқып, айта білуге, сауатты жазуға, бір-бірімен сөйлесе білуге дағдыландыру, ойын қазақша жеткізе алатындай дәрежеге жеткізу. Берілген технологияны ұтымды пайдалану-басқа ұлт өкілдеріне қазақ тілін үйрету барысында жемісті нәтижелер бере алады.

«Дамыта оқыту» технологиясы тікелей тіл үйренушіні (субъекті, объекті) жан-жақты дамыты отырып (жеке басын, дүниетанымын, ойлауы, темпі) оқытуға негізделеді. Дамыта оқыту технологиясының мақсаттары:

тіл үйренуші субъекті, яғни, ол өзін-өзі дамыта алады, жетілдіреді, тәрбиелей алады.

тіл үйренушінің қабілетін, дарынын дамытуға ықпал жасайды (іскерлігі, машығын дамыту емес)

Білім дайын күйінде ұсынылмайды, тіл үйренуші тек қана тыңдаушы, ұстаз-ақпарат беруші емес, керісінше тіл үйренуші -зерттеуші, ізденуші, жаңалық ашушы. Олардың дағды, іскерлігі белгілі бір мәселе болады, сойтіп жағдаятты шешу арқылы қалыптасады.

Дамыта оқытудың басты іс-әрекет – диалог, пікірлесу, пікірталас. Ұстаздың қызметі – диалогті ұйымдастырушы, бағыт беруші, тіл үйренушінің іс-әрекетін, ынтымақтастығын бір бағыт, бір мақсатқа бағыттаушы. Аталған технологияның басты принциптерінің бірі – жаңадан тіл үйренуші жатқан тыңдаушы үшін тілді қолдану дағдыларын дамыту. Демек, білім беру саласында, оның ішінде қазақ тілін мектепте, бұл технологияның рөлі зор.